

novació grega deguda a encreuament amb *τίθη* i *πιθήνη* noms grecs més vulgars de la mamella i mugró (del tipus infantil del fr. *tétin*, cast. *teta*, al. *zitze*). — ⁷ Si ho entenc bé no està ben aclarit si és un *Pero Buztayna* malnom de persona, o si hi ha un *bepustaiña «cola de ojo», un dels compostos de *begi* com els explicats supra per Mitxelena; veg. *FoLiVa*. I, 22. Hi hauria doncs *ĩñ* alternant amb *n*, com a resultat basc de -NN-, fet que és també d'esperar quan hi ha -NN- (*boina* ABONNIS, *keiñu* CINNUM).

Pestelsec, V. *pesta*

PESTELL, del ll. vg. hispànic *PESTELLUS (mal escrit *pistillum* en glosses hispanollatines), diminutiu de PESTULUS, que és alteració del ll. PĒSSŪLUS 'forrellat'. □ 1.ª doc.: mj. S. xv: «Qui vol guardar / tal bestiar / [les dones] / --- no hi basten cans, / murat castell, / loba, *pastell*, / rexa, grilló: / de ull presó / no hi cal res dir!», JRoig (*Spill*, 8492; sense variants); «la barra de la porta o *pastell*», JnEsteve (*LiEleg.*, i-5-c).

Mot d'extensió força general en el nostre domini lingüístic (per tot pronunciat amb *é* tancada), fins als Alts Pirineus centrals («tinràs que posà *pastiello* a ista altura» en el parlar benasquès, de transició, Ferraz, 84), i el cim del Pallars, on es pronuncia amb *pe-* (contra *AlcM*): *pestéll* «baldó, peça de fusta rectangular, fixada en el seu centre al muntant de la porta mitjançant un clau, al voltant del qual pot girar, i que serveix per assegurar la porta un cop tancada, fent-lo girar de manera que surti fora del muntant, i privi a la porta d'obrir-se» (Àreu, Farrera, Cardós, 1933-34). Bal.: segons l'endevinalla de Menorca, on és la solució de «com un jarret, / qu'en tocar-ló s'alça dret» (Camps Merc., *Folkl.* I, 262, 270). També ho he sentit en el Maresme, on d'altra banda els pescadors han estès *pastéll* a la terminologia de la barca «la fusta prima que es posa a la roda de proa, de part de fora, per protegir-la» (StPolM, 1930).

I en el País Valencià: «Qui en xics se gita, ja sab / que tenen fluix el *pastell* / y com si fóra corral / pixen y caguen en ell», Martí Gadea (*Tipos y M. T. del Xè* I, 391), però en el seu dicc. remet de *pastell* a *pestell*, com si fos forma més usada aquesta, la registrada per CRos («passador, *pestell*: género de pestillo ---», 1764, p. 168), i J. G. M. (1957) assegura que ell no ha sentit altra cosa que *pestéll* entre valencians; sens dubte l'altra pronúncia, deguda a la coneguda dissimilació (*Viqantet* etc.) ha existit també i és ja la dels autors del S. xv.

Des de l'Alt Pallars l'àrea del mot es continua per una banda cap al gascó, on ja hi ha notables variants a la Vall d' Aran (*plastèl*, *flastidèl*, *flisquét*, en part degudes a un encreuament amb sinònims i onomatopeies) i cap al cast. PESTILLO (*DCEC/DECH*). Per a les formes i problemes que presenten aquest mot i els seus afins en llatí vulgar i a les altres llengües romàniques bastarà remetre a aquest article.

DERIV.: *Pestellejar*. *Pestellera* men., on no solament és un estri de portes domèstiques (*AlcM* amb cita de

Camps Merc.), sinó també (a Ferreries) una part de la barrera de tapar camins (*BDLC* XIII, 5). *Pestelló*. *Despestellar*; *despestellat*. *Empestellat*. *Espestellar*.

⁵ *Pesteta*, *pestífer*, *pestilència*, *pestilencial*, *pestilent*, V. *pesta*

Pestiu, mall., essent una espècie de mussola, coincideix amb el significat del prov. *peis bestinau* (*BASTIANA*, vol. I, 720b34, 721a9), i potser n'és un manlleu alterat per influència de *pesta*, a causa del fet que els dietètics els desaconsellen en cas de pesta (cf. allí mateix 720b55, 56). Cosa que en part deu ser veritat, més que més havent-hi una variant *bestriu*, però com que també hi ha variants *pestriu* i *pistriu*, és versemblant que les primitives siguin aquestes i que el punt de partida sigui el nom de peix PISTRIX, -IGIS, estudiat per Veny en *Randa* IX (Bna. 1979), pp. 51-62, i que aquelles altres en siguin alteracions per influència d'allò.

Pestós, V. *pesta* *Pestre*, V. *prevere* *Pestreny*, *pestriny*, *pestrir*, V. *pastim* (*PASTA*) *Pestriu*, V. *pestriu* *Pesuc*, V. *pesar*

²⁵ PET, del ll. PĒDĪTUM id., derivat de PĒDERE 'fer-se pets'. □ 1.ª doc.: S. xiv etc.

Tant *pet* com les formes verbals *peteğa* (rimant amb *enveğa*, *cobleğa* etc.) i *peteğ* en el dicc. de rims de JMarc (lín. 1508, 286, 1113). «*Pet*: crepitus ventris, bombus», «alçà la cama dret e lançà-s un gran *pet*» en el *Li. Eleg.* de JnEsteve; «lo *pet*: der schaiss» i «*peteğar*: furczen ader scheissen» en el *Vocab. Cat.-Al.* de 1502 (§§ 361, 362, 363); «*pet*: crepitus ventris, peditum» i «*peteğar*: pedere; *peteğar* en desfavor de *altre*: oppedere», Busa-N. Per a la possibilitat d'un verb cat. arcaic *peure* 'petar' PĒDERE en un doc. de 1250, = cast. *peer*, oc. ant. *peire*, it. ant. *pédere*, veg. PIXAR.

No ens detindrem en les accs. translàtiques i designacions combinades, com *pet de llop* (mena de bolet: usual fins al Migjorn valencià, Beniarrés, 1963), *pet viu* (= xilla, Camps Merc., *Folkl. Men.* I, 134), cf. fr. *pet-de-nonne* ja 1795, abans *pet d'Espagne* id., d'altra banda cf. maestra. *pet de flare* 'Calendula off.' i la dita «amor de monja i *pet de frare* tot és aire»; el pastisset *pet de monja*; la locució rossellonesa *pets a fuger* (= *fugir de pet*) limitant-nos a rebutjar les ridícules «explicacions heterogènies» que en dóna *AlcM* (cosa de gent gata-moixa i sense sentit de l'humor), cf. *Pet-de-foc* (sobrenom, Lleida S. xvii, *DAG.*). Per a *pet* ⁵⁰ 'borratxo', també cast. *estar en pedo* etc., veg. MLWagner, *ZRPf.* XLIX, 108, i *DECH* IV, 458b49-54.

DERIV.: *Petar* [Lacav.], si bé abans trobem documentat *peteğar* (cat. i oc.), *petar* no deu ser menys antic estant corroborat per la forma fr. *péter* i la port. *peidar*. Hi ha accs. secundàries innovadores i bastant esteses. *Petar-se* per 'trencar-se' i *fer petar*, de vegades 'causar una ruptura brusca (que sol ser amb esclafit)', és bastant general, però més (sobretot aquell) del Nord-est «Hi baixa ab un bastó, / li pega garrotada, - li fa *petà* 'l carpó / ---», MilàF (*Romllo.*, 302.9); «els